

EKKLESIA AMSTERDAM 8 december 2019

Een groene kerst?

Geeske Hovingh

1.

'Ik moet het hebben over "De komende wereld",' zei ik tegen een familielid dat hier ook vaak komt. 'De komende wereld?' reageerde ze, 'nou, dat is nog maar zeer de vraag nu we deze al bijna helemaal kapot hebben gemaakt!' Ik zweeg: ze had natuurlijk gelijk, maar ik wilde het niet horen. Ik wilde niet aan de gedachte dat ik u, in deze Adventsdienst waar het de bedoeling is dat er wat licht in het duister flonkert, moest gaan lastig vallen met het hoofdpijndossier dat klimaatverandering heet...

Ik verzonk in gepeins en mijn gedachten voerden me terug naar de zomer van vorig jaar – weet u nog? Negen weken hitte, bruine grasvelden, sproeiverboden en nieuwslezers die met een vreemd soort opgetogenheid over elkaar heen buitelden om het volgende weerrecord te melden. Ik herinner me nog hoe een vriendin zich verlekkerd uitstreckte op het terras en tegen me zei: 'heerlijk hè, we hoeven gewoon niet meer op vakantie voor een Mediterraan zonnetje.'

Ik vond het helemaal niet heerlijk en voelde vooral somberte, de behoefte Afrikaanse regendansen te kunnen uitvoeren, een obsessief zoeken naar vlinders in het veld en bovenal een knagende angst voor de toekomst: in wat voor wereld komen mijn kinderen te leven? Ik begon slechter te slapen en googelde op 'klimaatpaniek'. Dat begrip bleek al te bestaan – een schrale troost; er waren blijkbaar meer mensen die er aan leden.

2.

Maar vervolgens vertaalde mijn klimaatpaniek zich niet meteen in daden om die wereld voor mijn kinderen een beetje beter te maken. Ja, ik vond dat mijn geliefde minder vlees moest eten, maar zelf scheurde ik nog gewoon met 130 km per uur naar Zwitserland. En ja, ik klaagde over de hoeveelheid plastic die er in het Wereldhuis door de mensen wordt weggegooid, maar voor mezelf was het toch weer hoog tijd voor een nieuw jasje bij een nieuwe preek – want het oog wil immers ook wat.

En daarmee illustreerde ik ongewild precies het betoog van Roxanne van Iperen in Vrij Nederland van vorige maand: hoe we, als het dit onderwerp betreft, vooral elkaar de maat nemen. En hoe hypocriet het is dat we bijvoorbeeld een bijstandsmoeder die bij de Primark winkelt en eens per week plofkip serveert, veroordelen, terwijl haar ecologische voetafdruk sowieso beduidend kleiner is dan die van een gemiddelde schrijver van een duurzaamheidsboek, met alle diners en sprekersevenementen waar naartoe moet worden gevlogen.

En ook op macroniveau werkt het zo: Trouw-columnist Sylvain Ephimenco kan roepen dat men in arme landen moet stoppen met kinderen maken, maar feit blijft nog altijd dat de bovenste, rijkste helft van de landen op aarde verantwoordelijk is voor 86% van de totale CO2-uitstoot en dat die rijkste mensen 175 keer vervuilender zijn dan de armste 10%. Maar vervolgens zijn het wel die armsten die het eerst en het ergst worden geraakt door de gevolgen van klimaatverandering. (U hoort het: ik ben u toch maar gaan lastigvallen met dit onderwerp – het spijt me.)

3.

Maar dan helpt het misschien om terug te keren naar dat artikel van Roxanne van Iperen – zij pleit er vooral voor dat we onze klimaatbezorgdheid (en dus niet onze klimaatpaniek!) gezamenlijk inzetten om de bedrijven en de politiek aan te spreken die een veel groter aandeel hebben in het beschadigen van deze aarde.

‘Maar hoe dan?’ hoor ik u denken. Wie zijn wij, kleine mensjes? Nou, kleine mensjes kunnen heel wat, mensjes die doen wat vandaag nog gedaan moet, denk aan de 16-jarige Greta Thunberg die met een zeilboot richting Spanje is gevaren voor de klimaatop die er morgen in Madrid begint. En neem bijvoorbeeld de Greenpeace-activisten die eind november bij het hoofdkwartier van de Duitse CDU in Berlijn op bezoek gingen. Boven de ingang prijken de 2 meter hoge rode letters van de partij, maar dat duurde niet lang meer. Al gauw hadden de activisten de C namelijk gestolen om zo een statement te maken tegen het gebrek aan christelijk handelen van deze partij - het CDU heeft tot nu toe bar weinig gedaan om de internationale klimaatdoelen te halen. Zonder de C stonden er alleen nog de letters ‘DU’ met daaraan door de activisten op een spandoek toegevoegd: ‘...sollst das Klima schützen’. – Gij zult het klimaat beschermen. De actie kreeg veel media-aandacht en het CDU bezint zich intussen op een duurzamer beleid. En de C? Die ging met de Greenpeacers mee op reis langs allerlei plekken in Duitsland waar volgens hen wél christelijk-groene politiek wordt bedreven: kleine pleisterplaatsen voor een betere wereld – toch die komende wereld?

4.

Over groen christendom verscheen recent het boek ‘Groene Theologie’ van Trees van Montfoort dat meteen in de prijzen viel op de Nacht van de Theologie. Haar theologisch perspectief op het klimaatprobleem is nuchter: het is vooral zaak het idee overboord te gooien dat de mens boven de schepping staat. Zelfs met de titel ‘rentmeester’, een graag gebezigde term binnen een partij als het CDA, heeft ze moeite, omdat dit mens-centrerende wereldbeeld juist de oorzaak blijkt van veel ellende;

het creëerde overheersing en exploitatie die vervolgens weer leidde tot het zogenaamde 'antropoceen' - de eerste periode waarin veranderingen in klimaat, flora en fauna grotendeels zijn toe te schrijven aan één enkele soort: de mens. De vijf eerdere massa-extincties op deze planeet waren het gevolg van wat ik maar even 'natuurlijk natuurgeweld' noem: nieuwe ijstijden, meteorietinslagen, droogte en overstromingen. Daar zit ergens wel wat relativerende troost in – want de aarde is blijkbaar ingenieus genoeg om na vernietiging opnieuw te beginnen – en ook de mens zal zij zeker overleven.

5.

De vloed in het Genesis-verhaal komt niet voort uit 'natuurlijk natuurgeweld', maar heeft een duidelijk parallel met de huidige tijd, want ook hier is er sprake van een wereld waarin de mens het volstrekt verkloot heeft. Niet door kolenmijnen en hummers, maar wel door wat daaraan ten grondslag ligt: hebzucht en geweld. En dus besluit God de boel eens flink te resetten. Alles gaat eraan in een soort omgekeerd scheppingsverhaal: vogels, tamme dieren, mensen, nee zelfs al het bewegende op de aarde. Behalve dan die mensen in de boot. Met een stuk of wat beesten x 2. Ik vind het altijd wat lastig als er in de bijbel onderscheid gemaakt wordt tussen de een en de ander, tussen de happy few - net als de verstandige meisjes uit de preek van Mirjam van vorige week en de domme losers – het gepeupel op aarde dat niet mee mag, onder wie een heleboel beesten en planten die natuurlijk nooit om deze vernietiging hebben gevraagd – net zoals dat nu het geval is. Maar voor een krachtige boodschap is overzichtelijkheid essentieel, en die boodschap is dat opnieuw beginnen offers vraagt – dat we schoon schip moeten maken en weer moeten afdalen – en daarmee eigenlijk opklimmen! - tot een leven van normale menselijke proporties.

6.

En hoe loopt dat verhaal af? Na 150 dagen dobberen in de mist komt de duif terug met het takje. Waarmee verbeeld wordt: er is nog leven, er is nog hoop, er blijkt een nieuwe, komende wereld mogelijk. De mens mag opnieuw beginnen en dat wordt omlijst met een regenboog die het nieuwe verbond tussen God en de mensen bestendigt.

En ergens op deze aarde worden nu al zulke takjes bewaard: in een rots op Spitsbergen wel te verstaan, waar men bezig is een zogenaamde zadenbank aan te leggen met zaden van zoveel mogelijk plantenrassen uit de hele wereld. Schertsend wordt deze bank ook wel 'De ark van Noach' genoemd, maar deze flora-voorraad zou wel eens van cruciaal belang kunnen zijn in een wereld van afnemende biodiversiteit.

Maar willen we het zover laten komen? Is er niet nu nog tijd om onszelf te behoeden voor een grote bijna-alles vernietigende zondvloed? De meningen daarover verschillen – ik laat vandaag bewust de ontkenners even helemaal buiten beschouwing, maar onder de anderen is er grotendeels consensus over het feit dat er nog tijd is om een volstrekt onherstelbare situatie af te wentelen. Het is nog niet te laat.

7.

Maar daarvoor is actie nodig. En die begint in het klein en naar eigen vermogen: ik wil vlees en de auto vaker laten staan, plastic beperken, of op z'n minst scheiden en ik beloof: mijn volgende jasje komt van de tweedehandswinkel. U weet voor uzelf heel goed wat u kunt of wilt doen – ik ga u niet de maat nemen, echter met deze kleine daden hebben we de aarde nog niet gered. Maar het is een begin. We beginnen met $1 \times 1 \times 1 \times 1 = 1000 \times 1000 \times 1000$ mensen die langzaam maar zeker de aarde opdelven uit de onderste afgrond. En veel van onze jongeren gaan ons daarin nu al voor: steeds meer van hen pellen de nutteloze luxe-lagen van zich af, klagen de machthebbers van de generaties voor hen aan en klimmen in groeiend aantal op de barricades. Daarin hebben zij onze steun nodig en misschien helpen daarbij de woorden van 'eco-filosoof' Timothy Morton. Hij zegt: Nu we de planeet verwoesten, realiseren we ons dat we er deel van uitmaken. (...) We worden ons bewust van onze schuld en kwetsbaarheid. Onze relatie met andere entiteiten verandert van exploitatie in solidariteit. Maar dat is niet enkel verlies! Het is ook een bevrijding, want als we niet meer hoeven te beheersen, kunnen we plezier hebben in andere wezens en in onszelf.

8.

Ik had oprecht last van klimaatpaniek. Maar nu ik me enigszins in de materie heb verdiept, heeft die plaatsgemaakt voor klimaatbezorgdheid, voor iets waarover ik met anderen, zoals u, in gesprek wil gaan. En daarbij helpen tenslotte de woorden van het lied 'The Numbers' geschreven door Thom Yorke, zanger van de band Radiohead en fervent klimaatactivist. Hij zong het voor het eerst op 4 december 2015, op een concert aan de vooravond van de klimaatop in Parijs. Het is een protestlied, hier en daar cryptisch, maar net als het Genesis-verhaal draagt het deze duidelijke en voor mij en hopelijk ook voor u, hoopgevende boodschap: Dat wij van de aarde zijn en naar haar terugkeren – dat de toekomst in ons zit en wij moeten terugpakken wat van ons is – het goede, iedere dag opnieuw – tot de komende wereld er is.

Zo moge het zijn -
luister maar...